

Den nya läroplanens (Lgr 11) stöd för arbete med livskunskap i skolan

Läroplanens avsnitt om värdegrund och uppdrag

Större delen av innehållet i läroplanens (Lgr 11) inledande avsnitt om skolans värdegrund och uppdrag utgör stöd för någon form av arbete med livskunskap i skolan. Nedanstående citat är valda för att belysa läroplanens stöd för att utveckla elevernas sociala emotionella kompetens samt att skolan har ett fostrande uppdrag med avseende på grundläggande värderingar.

Social emotionell kompetens kan delas upp i komponenterna empati, förmåga till samarbete, ansvarstagande, självkontroll (eller impuls kontroll) samt självhävdelse (t ex stå emot gruppptryck, reagera på orättvisor)¹. I andra beskrivningar av social emotionell kompetens används också komponenterna motivation, hantera relationer, hantera sina känslor, självkänedom.

Citat från läroplanen

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse.

Den (Undervisningen) ska utveckla deras (elevernas) förmåga att ta ett personligt ansvar.

Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra.

Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära.

Den (Skolan) ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana.

¹ Källa: Ogden T. (2003) Social kompetens och problembeteende i skolan. Liber.

Kursplanerna uppdelat på årskurserna 1-3, 4-6 och 7-9.

I nedanstående sammanställning har citaten från kursplanerna delats upp under rubrikerna hälsa/ANDT, etik, identitet/personlig utveckling, social-emotionell kompetens och mänskliga rättigheter/samhälle. Skolämnet, som citaten är hämtade från, anges inom parentes.

Centralt innehåll åk 1-3

Hälsa, ANDT

- Ord och begrepp för och samtal om upplevelser av lek, hälsa (Idrott och hälsa)
- Betydelsen av mat, sömn, hygien, motion och sociala relationer för att må bra. (Biologi)

Etik

- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer (So-ämnena)

Social-emotionell kompetens

- Normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan och i sportsammanhang (So-ämnena)
- Hur möten, till exempel klassråd, organiseras och genomförs (So-ämnena)
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter (Svenska)
- Hur ord och yttranden uppfattas av omgivningen beroende på tonfall och ords nyanser (Svenska)
- Skillnader mellan tal- och skriftspråk, till exempel att talet kan förstärkas genom röstläge och kroppsspråk (Svenska)

Mänskliga rättigheter/samhälle

- Grundläggande mänskliga rättigheter såsom alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen) (So-ämnena)
- Att flytta inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser (So-ämnena)

Centralt innehåll åk 4-6

Hälsa, ANDT

- Kroppsliga och mentala effekter av några olika träningsformer (Idrott och hälsa)
- Ord och begrepp för och samtal om upplevelser av olika fysiska aktiviteter och träningsformer, levnadsvanor, kroppsuppfattning och självbild (Idrott och hälsa)
- Hur den psykiska och fysiska hälsan påverkas av sömn, kost, motion, sociala relationer och beroendeframkallande medel (Biologi)

Etik

- Några etiska begrepp, till exempel rätt och orätt, jämlikhet och solidaritet (Religion)..
- Vardagliga moraliska frågor som rör flickors och pojkars identiteter och roller, jämställdhet, sexualitet, sexuell läggning samt utanförskap och kränkning (Religion)..
- Frågor om vad ett bra liv kan vara och vad det kan innebära att göra gott (Religion)..

Identitet/personlig utveckling

- Människans pubertet, sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer, kärlek och ansvar (Biologi)
- Hur olika livsfrågor, till exempel vad som är viktigt i livet och vad det innebär att vara en bra kamrat, skildras i populärkulturen (Religion).
- Hur olika livsfrågor, till exempel synen på kärlek och vad som händer efter döden, skildras i religioner och andra livsåskådningar (Religion)..
- Vad religioner och andra livsåskådningar kan betyda för människors identitet, livsstil och grupp tillhörighet (Religion)..
- Familjen och olika samlevnadsformer. Sexualitet, könsroller och jämställdhet (Samhällskunskap).
- Informations spridning, reklam och opinionsbildning i olika medier. Hur sexualitet och könsroller framställs i medier och populärkultur (Samhällskunskap).

Social emotionell kompetens

- Åsikter, känslor och erfarenheter (Engelska)
- Vardagsliv, levnadssätt och sociala relationer i olika sammanhang och områden där engelska används (Engelska)
- måltidens betydelse för gemenskap och välbefinnande (Hem- och konsumentkunskap)

- Att argumentera i olika samtalssituationer och beslutsprocesser (Svenska).
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning (Svenska).
- Skillnader i språkanvändning beroende på vem man skriver till och med vilket syfte, till exempel skillnaden mellan att skriva ett personligt sms och att skriva en faktatext (Svenska).

Mänskliga rättigheter/samhälle

- Sociala skyddsnät för barn i olika livssituationer, i skolan och i samhället (Samhällskunskap).
- De mänskliga rättigheterna, deras innebörd och betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen (Samhällskunskap).
- Vad demokrati är och hur demokratiska beslut fattas. Det lokala beslutsfattandet, till exempel i elevråd och föreningar. Hur individer och grupper kan påverka beslut (Samhällskunskap).
- Samhällets behov av lagstiftning, några olika lagar och påföljder samt kriminalitet och dess konsekvenser för individen, familjen och samhället (Samhällskunskap).
- Enskilda människors och organisationers arbete för att förbättra människors levnadsvillkor (Geografi)

Centralt innehåll åk 7-9

Hälsa, ANDT

- Styrketräning, konditionsträning, rörlighetsträning och mental träning. Hur dessa aktiviteter påverkar rörelseförmågan och hälsan (Idrott och hälsa).
- Olika definitioner av hälsa, samband mellan rörelse, kost och hälsa och sambandet mellan beroendeframkallande medel och ohälsa (Idrott och hälsa).
- Kroppsideal inom idrotten och i samhället i övrigt. Dopning och vilka lagar och regler som reglerar detta (Idrott och hälsa).
- Hur den fysiska och psykiska hälsan påverkas av sömn, kost, motion, sociala relationer och beroendeframkallande medel (Biologi).

Etik

- Intressen, vardagliga situationer, aktiviteter, händelseförlopp samt relationer och etiska frågor (Engelska).
- Genteknikens möjligheter och risker och etiska frågor som tekniken väcker (Biologi).
- Vardagliga moraliska dilemman. Analys och argumentation utifrån etiska modeller, till exempel konsekvens- och pliktetik (Religion).

- Föreställningar om det goda livet och den goda människan kopplat till olika etiska resonemang, till exempel dygdetik (Religion).
- Etiska frågor samt människosynen i några religioner och andra livsåskådningar (Religion).
- Etiska begrepp som kan kopplas till frågor om hållbar utveckling, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar, till exempel frihet och ansvar (Religion).

Identitet/personlig utveckling

- Bilder som behandlar frågor om identitet, sexualitet, etnicitet och maktrelationer och hur dessa perspektiv kan utformas och framställas (Bild)
- Musikens funktion för att markera identitet och grupptillhörighet i olika kulturer, med fokus på etnicitet och kön (Musik)
- Människans sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer, kärlek och ansvar (Biologi).
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka nationella identiteter (Historia)..
- Hur historia kan användas för att förstå hur den tid som människor lever i påverkar deras villkor och värderingar (Historia).
- Hur olika livsfrågor, till exempel meningen med livet, relationer, kärlek och sexualitet, skildras i populärkulturen (Religion)..
- Hur religioner och andra livsåskådningar kan forma människors identiteter och livsstilar (Religion).
- Riter, till exempel namngivning och konfirmation, och deras funktion vid formandet av identiteter och gemenskaper i religiösa och sekulära sammanhang (Religion)..
- Sekulära livsåskådningar, till exempel humanism (Religion).
- Ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas, till exempel av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning (Samhällskunskap)
- Skönlitteratur som belyser människors villkor och identitets-och livsfrågor (Svenska).

Social emotionell kompetens

- Åsikter, erfarenheter, känslor och framtidsplaner (Engelska).
- Framställning av berättande informativa och samhällsorienterande bilder om egna erfarenheter, åsikter och upplevelser (Bild).
- Möjligheter och risker förknippade med Internet och kommunikation via elektroniska medier (Samhällskunskap)
- Skönlitteratur för ungdomar och vuxna från olika tider (Svenska)
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning (Svenska).
- Skillnader i språk användning beroende på i vilket sammanhang, med vem och med vilket syfte man kommunicerar (Svenska).
- Språkets betydelse för att utöva inflytande och för den egna identitetsutvecklingen (Svenska).

- Etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och sammanhang (Svenska).

Mänskliga rättigheter/samhälle

- Levnadsvillkor, traditioner, sociala relationer och kulturella företeelser i olika sammanhang och områden där engelska används (Engelska).
- De båda världskrigen, deras orsaker och följder. Förtryck, folkfördrivningar och folkmord. Förintelsen och Gulag (Historia).
- Historiska berättelser från skilda delar av världen med skildringar av människors upplevelser av förtryck, till exempel i form av kolonialism, rasism eller totalitär diktatur och motstånd mot detta (Historia).
- Bildandet av politiska partier, nya folkrörelser, till exempel kvinnorörelsen, och kampen för allmän rösträtt för kvinnor och män. Kontinuitet och förändring i synen på kön, jämställdhet och sexualitet (Historia).
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka gemenskaper, till exempel inom familjen, föreningslivet, organisationer och företag (Historia).
- Konflikter och möjligheter i sekulära och pluralistiska samhällen, till exempel i frågor om religionsfrihet, sexualitet och synen på jämställdhet (Religion).
- Religionernas roll i några aktuella politiska skeenden och konflikter utifrån ett kritiskt förhållningssätt (Religion).
- De mänskliga rättigheterna inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Deras innebörd och betydelse samt diskrimineringsgrunderna i svensk lag (Samhällskunskap).
- Olika organisationers arbete för att främja mänskliga rättigheter (Samhällskunskap).
- Demokratiska fri- och rättigheter samt skyldigheter för medborgare i demokratiska samhällen. Etiska och demokratiska dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter (Samhällskunskap).
- Rättssystemet i Sverige och principer för rättssäkerhet. Hur normuppfattning och lagstiftning påverkar varandra. Kriminalitet, våld och organiserad brottslighet. Kriminalvårdens uppgifter och brottsoffers situation (Samhällskunskap).
- Individens och grupperns möjligheter att påverka beslut och samhällsutveckling samt hur man inom ramen för den demokratiska processen kan påverka beslut (Samhällskunskap).
- Förekomst av och orsaker till fattigdom och ohälsa i olika delar av världen (Geografi).